

ובהיות כי המקדש היה מורה על כלל העולם על כן אמרו ריש מסכת מדות (פ"א מ"א) בשלשה מקומות הכהנים שומרים המקדש בבית אבטינס בבית הניצוץ בבית המוקד והלויים בכ"א מקומות שהוא בין הכל ארבעה ועשרים מקומות נגד ארבעה ועשרים ספרי הקודש אשר התורה נחלקת עליהן שעליהם העולם עומד כמו שנאמר (ירמיה ל"ג כ"ה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ולהיות כי כללן שלשה שהם תורה נביאים כתובים והאחרים הם הפרט לכן היו הכהנים שומרים בג' מקומות והלויים שהוא מלשון ונלוו עליך רצה לומר שנתוספו על הכהנים באחד ועשרים מקומות שהוא בין הכל ארבע ועשרים וידוע שהתורה שומרת העולם לבל יפסד וכן היו אלו השומרים המקדש ולפי שהכהנים והלויים היו עוסקי תורה כמו שנאמר (דברים ל"ג י') יורו משפטיך ליעקב, ונאמר (שם י"ז ח') וקמת ועלית אל המקום וגו' ונאמר (שם) ובאת אל הכהנים ואל הלויים ואל השופט אשר יהיה וגו' על כן היה הרמז בכהנים לויים. ועוד נוסף כי כבר כתבתי (ח"א פ"ה) שהכהנים היו דוגמת צבא מעלה והלויים הם דוגמת השמים והם שומרים בעולם על כן היה שמירת המקדש גם כן על ידן.

וכתב הרמב"ם פרק ח' מה' בית הבחירה (ה"ה) בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות בנויות בצד שערי עזרה והרובים היו שומרים שם בית המוקד בארץ וזקני בית אב היו ישנים

ומפתחות העזרה בידם עכ"ל. ב' החלקים שבאו להורות על הנביאים והכתובים היו שומרים בעליות שבצד העזרה כי שפע הנבואה בא על הנביאים מלמעלה כאשר הם מבני עלייה המעוטים. אמנם הרמז על התורה בא השמירה בבית המוקד בארץ כאשר התורה נתנה על הר סיני שהוא בארץ לעיני כל בוער באש עד לב השמים (דברים ד' י"א) והוא בית המוקד. עוד אמרו במסכת מדות (פ"ג מ"ח) ג' גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל ומודלה ע"ג כלונסות כל מי שמתנדב עלה או גרגיר או אשכול מביא ותולה בו עד כאן לשון המשנה. הרמז בזה כי עיקרי החכמות אלו הרמוזים בבניין המקדש ומדותיו כמו שנתבאר אינו נמצא אלא בישראל הנמשלים לגפן כמו שנאמר (תהלים פ' ט') גפן ממצרים תסיע והם העומדים על פתחו של היכל ומתבוננים בדברים אלו ובפרט בחכמת אלהות שהוא הרמז בהיכל הקדש כמו שנתבאר. ואמר שהגפן היה של זהב שישראל נמשלו בו בהיותן במעלתן כמו שנאמר (איכה ד' א') איכה יועם הזהב, ואמר שמודלת ע"ג כלונסות שהם הצדיקים שבהן שעליהן נסמכין, ואמר שכל מי שמתנדב עלה או גרגיר או אשכול כו' רצה לומר כי כל אחד מחכמי האומות או הפילוסופים שהשיגו דבר אחד מאלו החכמות הן בטבעיות שהוא הנמשל בעלה שבגפן שהוא הפסולת שבו או בחכמת התכונה הנתלה בגלגלים הנמשל בגרגיר העגול כדמות הכדור או בחכמת האלהות שהוא הנמשל באשכול כמו שאמרו בסוטה (מ"ז ע"א) בטלו

א ש י י ש ר א ל

לעלה או בלמודיות וחכמת הגלגלים, הרמוזים בעגולת הגרגיר, או בחכמת האלקית המורה לאשכול, כולם נתלו באילן הזהב, יען כי כל החכמות כלולים בתורה וצפונים במלותיה בדרך נשגב ונעלה מאד:

ב בשלשה מקומות הכהנים שומרים כו'. לא מפני פחד לסטים והגנבים, אלא שכבוד וגדולה הוא לבית שלא יהא בלא שומרים, ושמירה זו מצותה כל הלילה, בית אבטינס ובית הניצוץ שתי עליות היו בנויות בצד שערי העזרה, ובית המוקד לא היתה עליה אלא כפה עשויה בארץ:

ג גפן של זהב כו'. עשו צורת גפן של זהב על פתחו של היכל להתברך הגפן לפי שכנסת ישראל נמשלה לגפן כמו שהוא מפורסם בכתוב, הרמב"ם, ומודלה על גבי כלונסות של ארז, וכן הצדיקים נמשלו לארזים, ככתוב צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא, ולא היו עוברים על לא תטע לך כל עץ דזה אינו בנין, וכל מתנדב זהב להוציא הזהב עצמו לתפארת ההיכל לפי שהיה מצופה כלו זהב, היה עושה עלה או גרגיר של זהב ותולהו בגפן, ולבדק ההיכל היו לוקחין מכאן ומתיכין אותו לעשות ממנה מה שצריך להיכל עצמו:

השליט לאריסטוטלוס רבו על אוצר ספרי שלמה וכל דבר טוב שמצא בהן כתב שמו עליו ועירב בהן מקצת דעות רעות כמו קדמות העולם וכפירת השגחה כדי לחפות עליו שלא ידעו הבריות שבאו אחריו שגנב החכמה מיהודים ואפשר שכל דבר שלא מצא עליו מופת חותך בדברי שלמה לא האמינו. ומכל מקום נתבאר שכל החכמות תלויים בגפן זה ובאמת שכל בר ישראל ראוי להאמין אמונה זו ולא לתת תהלתינו ותפארתינו לזרים חכמי הגוים והרי הכתוב (מלכים א' ה' י"ג) שבח שלמה עליו השלום שדבר על ארז בלבנון ועל האזוב אשר בקיר ואי לא היתה עיקר חכמה זו גנובה מאתו מה היתה מעלתו על אריסטוטלוס והבאים אחריו שחקרו על כל טבע וטבע כמו שנתבאר בדבריהם לכן ראוי להאמין בדברים האלה כמו שכתבנו כן הוא:

האשכולות כו' ימאי אשכולות איש שהכל בו ולכן המשילן לאשכולות ואמרו כל מי שהתנדב לבו לעסוק בחכמת אלו הוא תולה בגפן זה כי באמת כל חכמת הפילוסופים והחוקרים בא להן מישראל וכל חכמתן כלול בתורה כמו שהאריך הרב המורה להורות שכל החכמות הפילוסופים נמצא במדרשי חז"ל ואגדותיהן. ודע כי ראיתי בספר אחד ישן מאד והיו מצויירין בו כל הפילוסופים בצורתן וחכמתן איך המציאן והיה כתוב בו שסאקרוט שהוא שקראוהו הפילוסופים סקראט האלהי להיותו שהוא המציא בראשונה בפלוסופיא שיש נמצא נבדל. ואחריו נמשכו הפלוסופים האחרים. וכתב שם שהוא קבל החכמה מאסף הקרחי ומאחיתופל. ועוד כתוב בשבילי אמונה כי כל עיקר חכמת אריסטוטליס גנובה מחכמת שלמה ע"ה כי כאשר כבש אלכסנדרוס מוקדן ירושלים

פרק שנים עשר

והטעם הפשוט שאמרו בו כדי לזכור גלות בבל שהיו בשושן הבירה ואפשר שכווננו ז"ל למה שכתבתי בספר מחיר יין כי שושן הבירה הנאמר במגלת אסתר הוא מורה בדרך הנסתר על העולם בכללו ולכן היה מצוייר בבניין בית המקדש כי האחד מורה על חבירו כמו שנתבאר. ואמרו פרק קמא דיומא (כ"א ע"ב) אמר רבי אושעיא אבשעה

אחר שנתבאר תכונת הבית הגדול והקדש ותבניתו בדרך שראית אתה המעיין נבא שערינו בתודה חצרותיו בתהלה להכניס הכלים אל תוכו ולהתבונן ולעיין בצורתן ותבניתן כדי שלא יחסר כל בו ואמרו במסכת מדות (פ"א מ"ג) ומביאו בפסחים פרק כיצד צולין (פ"ו ע"א וברש"י) שהיה מצוייר על שער מזרחי שושן הבירה

א ש י י ש ר א ל

ד מאי אשכולות איש שהכל בו כו'. הרמב"ם פי' שהוא כנוי על האדם הכולל מדות המעלות והחכמות, וכוונתו כי על הרוב האיש הפונה לבו לחכמה אינו משקיף הרבה על מדותיו לזכרם, כי עסוק הוא בדברים העיונים, והאיש הנותן לבו לזכך מדותיו, מפנה שכלו מענינים עמוקים, והמה היו אנשים גדולים שהכל היה בידם שלימות השכל וטהרת הלב יחד שזהו היראה והחכמה:

א בשעה שבנה שלמה את הבית נטע בו כל מיני מגדים של זהב כו' כבר נתבאר היום להטבעיים שאף להדומם כח הצמיחה, כמו שנראה באבנים ובמתכות, והעושים במלאכת חפירת עפר המתכת יודעים לתת חוק וזמן מתי יגמור העפר הזה ויצליח למלאכה, גם נודע ממין זהב טהור בארץ אונגערין, הצומח ונכרך סביב הגפנים, גם יאמר הרב בעל שלטי הגבורים כי ימצא אבן שיוולד ממנו בכל חדש אבנים למרבה. והזהב הנזכר במדרש רבה פרשת תרומה.